

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНА ІВАНА ЗЯЗІОНА**

ЛАЗАРЕНКО НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

УДК [378.6:37]:37.011.3-051(477:4) (043.3)

**ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В
ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

**дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий консультант -

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії педагогічних наук України
Ничкало Нелля Григорівна,
Національна академія педагогічних наук України,
Відділення професійної освіти і освіти дорослих, академік-секретар, м. Київ.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, професор кафедри педагогіки, м. Житомир;

доктор педагогічних наук, професор
Федірчик Тетяна Дмитрівна,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, декан факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, м. Чернівці;

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Авшенюк Наталія Миколаївна,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, завідувач відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих, м. Київ.

Захист відбудеться 25 березня 2020 р. об 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 5-й поверх, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті www.ipood.com.ua та в бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розісланий 24 лютого 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. І. Сотська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Динамічні зміни на теренах Європи і світу (глобалізація культурних процесів; інформатизація всіх сфер життєдіяльності; посилення міграційних процесів тощо) і прагнення нашої держави інтегруватися до Європейського Союзу зумовлюють необхідність відповідних змін у системі освіти. Основні напрями змін передбачено Законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017). Винятково важливе значення мають Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (2003), а також «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» (1998), «Програма інтеграції України до Європейського Союзу» (2000), «Стратегія сталого розвитку України-2020» (2015), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2013), Концепція «Нова українська школа» (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти України (2018) та ін. Ці документи ґрунтуються на положеннях міжнародних документів («Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні: Конвенція Ради Європи» (1997), «Стратегія європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки до 2020 року» (УЕ-2020) (2009), «Європейські стандарти і рекомендації для гарантії забезпечення якості вищої освіти» (ESG) (2015), Інчхонська декларація «Освіта 2030: Забезпечення загальної інклюзивної і справедливої якісної освіти та навчання впродовж життя» (2015).

З метою уможливлення європейської інтеграції українська система освіти має орієнтуватися на основні цінності західної культури (парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізація, свобода пересування, свобода здобуття освіти будь-якого рівня, освіта впродовж життя тощо). А тому теорія і практика професійної підготовки вчителя в Україні мають бути узгоджені з теоретико-методологічними засадами організації освітнього простору в країнах Європи. Як зазначено в Концепції «Нова українська школа», ухваленій Кабінетом Міністрів України у 2016 році, наша держава потребує підготовки вчителя нової генерації, здатного до впровадження прогресивних ідей вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду в освітянську практику. Тому й професійна підготовка майбутніх учителів має здійснюватися в контексті інтеграції в європейський простір з урахуванням досягнень педагогічної науки цих країн.

Реформування системи педагогічної освіти України залежить від результатів досліджень європейських і вітчизняних науковців, пов'язаних із науково-методологічним обґрунтуванням змін, що відбуваються в освітній сфері. Актуальним є визначення теоретичних і методичних засад європеїзації педагогічної освіти України та розроблення сучасної системи професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних університетах в умовах євроінтеграції.

Проблеми євроінтеграції вищої освіти України проаналізовано в працях Н. Авшенюк, В. Андрущенко, В. Бондаря, Л. Гриневич, С. Калашнікової, В. Кременя, В. Лугового, Н. Мосьпан, О. Огієнко, М. Степка, Ж. Таланової та ін. Науковці порівнюють здобутки національної та європейської освіти, аналізують міжнародні стандарти вищої освіти, вивчають проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін, виявляють основні тенденції розвитку освіти в країнах Європейського союзу (ЄС) та напрями модернізації педагогічної освіти України в контексті викликів ХХІ століття.

Особливості діяльності педагогічних університетів України проаналізовано в працях В. Андрущенко, В. Огнев'юка (у контексті глобалізації), В. Бикова, А. Гуржія, Р. Гуревича, А. Коломієць, О. Спіріна (в умовах інформатизації освіти), С. Вітвицької, О. Дубасенюк, І. Зязюна (в умовах інноваційних освітніх процесів), Л. Лук'янової, Н. Ничкало, С. Сисоевої, Т. Федірчик (у контексті неперервності) та ін. Дослідники привертають увагу до підвищення ролі педагогічних університетів в умовах глобалізації, основною місією яких стає генерація прогресивних ідей, спрямованих на збереження миру, забезпечення діалогу культур, розвитку духовного потенціалу суспільства.

Зарубіжний досвід підготовки вчителів проаналізовано в працях Н. Авшенюк, В. Бордовського, В. Вакуленко, С. Гринюк, І. Жерноклеєва, Н. Козак, Ю. Короткова, Д. Кучеренко, Т. Логвиненко, С. Мартиненко, О. Мартинюк, О. Олексюк, Л. Пуховської, Т. Харченко та ін. Проблеми вищої педагогічної освіти України в контексті євроінтеграції розглянуто в працях українських науковців (І. Бабин, Г. Васянович, В. Кремень, М. Лещенко, О. Локшина, В. Луговий, Н. Ничкало та ін.).

Важливе теоретичне і практичне значення для нашого наукового пошуку мають дослідження польських учених з проблем педевтології як субдисципліни педагогічної науки (Т. Левовицького (Т. Lewowicki), Х. Квятковської (Х. Kwiatkowska), І. Шемпрух (І. Szempruch), Б. Сліверського (В. Śliwerski)). Аналіз наукових розвідок засвідчив, що вітчизняні дослідники дедалі активніше виявляють: сучасні тенденції розвитку освіти загалом й університетської освіти України в європейському просторі вищої освіти зокрема, а також особливості інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір; окреслюють проблеми підготовки фахівців у контексті євроінтеграційних процесів в Україні; пропонують нові моделі розвитку університетської освіти в нашій країні; вивчають пріоритетні стратегії ЄС щодо професійного розвитку вчителів на сучасному етапі; обґрунтовують концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України. З урахуванням результатів таких досліджень науковці визначають основні завдання професійної підготовки вчителя.

Водночас зазначимо, що система професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграційних процесів недостатньо досліджена в теоретико-методологічному та практичному аспектах. Діяльність науково-педагогічних колективів університетів доцільно спрямовувати на подолання *суперечностей* між:

– прагненням вищої освіти України інтегруватись у європейський освітній і науковий простір й неготовністю українських педагогічних університетів до дотримання основних принципів організації європейської педагогічної освіти;

– необхідністю розроблення вітчизняних культурно-освітніх програм, що відповідають національним традиціям й не суперечать світовим і європейським тенденціям та відсутністю систематизованих дослідницьких даних щодо тенденцій професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах;

– потребою врахування європейських тенденцій розвитку системи освіти і недостатнім вивченням інноваційних напрямів оновлення змісту професійної підготовки вчителів в Україні;

– випереджувальністю і динамічністю процесів, що відбуваються в національних системах освіти європейських країн, і консервативністю управління розвитком педагогічної освіти України;

– соціальним запитом держави на вчителя нової формації та застарілими поглядами на функції вчителя в системі його професійної підготовки.

Отже, з огляду на особливу гостроту й багатоаспектність проблеми входження української освіти до європейського освітнього і наукового простору, обґрунтованість основних напрямів реформування вищої освіти України проблема професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах європейської інтеграції потребує системного теоретико-методологічного та методичного дослідження.

Актуальність проблеми, її соціально-культурне значення і недостатня розробленість зумовили вибір теми дослідження: *«Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконувалося відповідно до держбюджетної теми «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (номер держреєстрації 0115U002571) і науково-дослідної теми кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (номер держреєстрації 0111U001620).

Тему дисертації затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 2 від 9 вересня 2015 року) та узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 20 червня 2017 року).

Об'єкт дослідження – розвиток педагогічної освіти України в умовах європейської інтеграції.

Предмет дослідження – тенденції професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах динамічного розвитку євроінтеграційних процесів.

Мета дослідження – виявлення тенденцій підготовки вчителя в умовах євроінтеграції й обґрунтування основних напрямів творчого використання конструктивних ідей європейського досвіду в інноваційному розвитку педагогічної освіти в Україні.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективність розробленої стратегії й системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції, які побудовані з урахуванням оновлених цілей, змісту й підходів до реалізації основних концепцій, принципів і врахування особливостей підготовки вчителів у європейському досвіді, уможливило підвищення якості професійної підготовки вчителя, його конкурентоспроможність на європейському ринку праці.

Загальну гіпотезу конкретизовано в часткових, що презентують окремі компоненти системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції, ефективність якої буде забезпечена на основі:

- поглиблення міжнародної співпраці університету у забезпеченні європейського вектору розвитку педагогічної освіти та академічної мобільності;
- модернізації освітнього процесу в умовах оптимізації інформаційного середовища педагогічного університету;
- розвитку Soft Skills майбутніх учителів в умовах модернізації вищої педагогічної освіти;
- підготовка педагогів до створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами;
- розширення представництва університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій.

Для досягнення мети й підтвердження гіпотези визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати особливості розвитку педагогічної освіти України у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.
2. Дослідити основні напрями і тенденції розвитку професійної підготовки вчителів в Україні та країнах Європейського Союзу.
3. Розробити стратегію і концептуальну модель розвитку сучасного педагогічного університету в умовах євроінтеграції.
4. Теоретично обґрунтувати сутність інтернаціоналізації освітньої діяльності педагогічного університету в умовах євроінтеграції.
5. Розробити та впровадити систему вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України.
6. Здійснити експериментальну перевірку ефективності системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.
7. З урахуванням виявлених тенденцій, позитивних і конструктивних ідей країн Європейського Союзу визначити перспективи розвитку професійної

підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Концепція дослідження ґрунтується на основних положеннях філософії освіти, педагогіки і психології та їх субдисциплін, зокрема педевтології і порівняльної педагогіки, а також на закономірностях та принципах організації освітнього процесу в педагогічних університетах, що на методологічному, теоретичному й організаційно-методичному рівнях визначають концептуальні засади системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.

На *методологічному рівні* систему вдосконалення професійної підготовки вчителів обґрунтовано на засадах феноменологічного, системного, синергетичного, акмеологічного, студентоцентрованого підходів та з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, культуровідповідності, людиноцентризму, інноваційності, прогностичності та інших принципів організації європейської педагогічної освіти:

- феноменологічний підхід уможлиблює визначення основних характеристик феномену євроінтеграції та їхнього впливу на розвиток педагогічної освіти в Україні;

- системний підхід забезпечує побудову системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції з урахуванням основних цивілізаційних змін, що відбулися за останні десятиліття (глобалізація, інформатизація, цифровізація, демократизація, комерціалізація, зростання конкуренції тощо);

- синергетичний підхід сприяє реформуванню діяльності педагогічного університету завдяки нелінійності (розвиток у різних напрямках), когерентності (узгодженість темпів і напрямів розвитку для їх взаємопідсилення), відкритості (урахування зовнішніх змін і нових викликів часу) системи підготовки вчителя;

- акмеологічний підхід спрямовує на створення необхідних умов для професійного розвитку, самовдосконалення та формування конкурентоспроможності всіх учасників освітнього процесу шляхом участі в різних формах підвищення кваліфікації (стажування за кордоном, семінари, вебінари, конференції, форуми, круглі столи тощо);

- студентоцентрований підхід визначає розвиток особистості майбутнього вчителя як громадянина своєї Вітчизни і Європи, як вищу мету й критерій ефективності його професійної підготовки; визнає кожного студента активним суб'єктом діяльності.

На *теоретичному рівні* в основу системи вдосконалення професійної підготовки вчителів покладено положення філософії освіти, педагогічної і вікової психології, педагогіки і педевтології як її субдисципліни, сучасні теорії пізнання й розвитку особистості; концептуальні положення щодо відкритості, розуміння єдиного освітнього простору як ресурсу соціально-економічного та соціокультурного розвитку; прогностичний підхід, що обґрунтовує національні й регіональні проекти модернізації освіти; філософсько-педагогічні засади аналізу проблем міжнародної освіти та порівняльної педагогіки; наукові праці,

присвячені сучасним підходам до філософії освіти; теоретико-методологічні засади професійної педагогічної освіти в Україні; наукові основи педагогічної інноватики, компаративістики і педагогіки вищої школи.

На *організаційно-методичному рівні* основу цієї системи становлять стратегія і концептуальна модель розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції, обґрунтування яких відбувається з урахуванням визначених професійних вимог до українського вчителя з урахуванням європейських інтеграційних процесів; вивчення сучасних тенденцій і концепцій розбудови педагогічної освіти в країнах ЄС; виявлення особливостей інтеграції педагогічної освіти України в європейський освітній простір; визначення можливостей упровадження конструктивних ідей зарубіжного досвіду в педагогічних університетах нашої держави.

Методологічною основою дослідження стали:

– основні положення сучасної філософії, психології, педагогіки, психопедагогіки, педагогічної і вікової психології, педагогічної інноватики щодо дієвої сутності особистості педагога та його активної перетворювальної ролі в процесі становлення та розвитку держави; закони інноваційного розвитку соціально-педагогічних систем; методологія системного аналізу; закономірності функціонування соціально-педагогічних систем в умовах динамічних змін у життєдіяльності суспільства, положення про об'єктивність взаємозв'язку підсистем освіти із соціальними підсистемами та результатами прогностичних наукових пошуків; положення щодо особистісного й професійного розвитку вчителя;

– концептуальні положення теорії пізнання, зокрема пізнання процесів і явищ, що відбуваються в таких нестабільних і здатних до самоорганізації соціальних системах, якими є європейське суспільство, система освіти, педагогічний університет; а також положення педагогіки і психології про роль неперервної професійної освіти і навчання, розуміння сутності саморозвитку особистості;

– принципи демократизації, гуманізації; наступності, цілісності, соціальної зумовленості явищ; системності, комплексності, актуальності, ефективності, випереджувального розвитку, саморозвитку, а також загальнофілософські положення єдності загального й часткового, теорії і практики й принцип об'єктивності, що передбачає комплексне дослідження зовнішніх та внутрішніх чинників.

Методи дослідження. Специфіка досліджуваної проблеми зумовила комплексний підхід до використання методів дослідження, серед яких:

– *теоретичні*: теоретичний аналіз, синтез, порівняння й узагальнення – для теоретичного обґрунтування програми наукового пошуку й авторської концепції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах; вивчення Законів України, програмних документів міжнародних організацій, зокрема ООН, Ради Європи, ЮНЕСКО – з метою виявлення основних тенденцій розвитку професійної педагогічної освіти в країнах-членах ЄС; аналіз освітніх програм і навчальних планів підготовки учителів у педагогічних

університетах; узагальнення, абстрагування, класифікація – для обґрунтування концептуальних засад професійної підготовки вчителів в умовах євроінтеграції; проектування, моделювання – для створення змістово-процесуального контенту фахової підготовки вчителів;

– *організаційні*: порівняльний (метод «поперечних зрізів») і лонгітюдний методи – для організації багаторічного дослідницького циклу рейтингового оцінювання викладачів, кафедр і факультетів, виявлення їхньої наукової та професійної активності; вивчення динаміки рейтингових показників університету – для підтвердження ефективності системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції з урахуванням прогресивних і конструктивних ідей; комплексні методи міждисциплінарного дослідження – для визначення проблем та прогностичного обґрунтування розвитку системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції;

– *емпіричні*: обсерваційні (спостереження, самоспостереження, рефлексія); діагностичні (анкетування, опитування викладачів, студентів, метод незалежних оцінок, методи аналізу результатів діяльності) з метою узагальнення дослідницьких матеріалів;

– *математичні оброблення експериментальних даних*: графічні – для наочного представлення та графічної інтерпретації проміжних і кінцевих результатів; математичні (реєстрування, ранжування, частотний аналіз) – для опрацювання одержаних даних і встановлення кількісної залежності між явищами та процесами, що досліджувалися; нетнографічний аналіз сайтів педагогічних університетів – для виявлення їхньої специфіки в умовах євроінтеграції; комп'ютерної обробки даних (MS Excel) – для математичної обробки одержаних результатів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що *вперше*:

– *виявлено* тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції на методологічному, методичному, технологічному, економічному рівнях; тенденції систематизовано на таких рівнях: макрорівень (система педагогічної освіти), мезорівень (педагогічні університети) та мікрорівень (суб'єкти освітнього процесу);

– *розроблено* стратегію і концептуальну модель розвитку педагогічного університету в умовах інтеграції до європейського освітнього й наукового простору та шляхи їх реалізації на методологічному, змістовому, методичному та управлінському рівнях;

– *теоретично обґрунтовано, розроблено і впроваджено* систему вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції (поглиблення міжнародної співпраці університету, спрямованої на забезпечення європейського вектору розвитку педагогічної освіти й академічної мобільності; модернізація освітнього процесу

в умовах оптимізації інформаційного середовища педагогічного університету; розвиток Soft Skills майбутніх учителів в умовах модернізації вищої педагогічної освіти; підготовка педагогів до створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими потребами; розширення представництва університетської спільноти в глобальному просторі наукових комунікацій);

– *уточнено* зміст педевтологічних положень щодо розвитку педагогічної освіти України у вимірі потреб оновлення і євроінтеграційного руху;

удосконалено зміст науково-методичного забезпечення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції;

подальшого розвитку набули положення щодо використання діагностичних методик для визначення перспектив розвитку професійної педагогічної освіти в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні: системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України [1]; діагностичного інструментарію розвитку педагогічного університету в умовах інтеграції до європейського освітнього простору [38; 39]; індивідуального рейтингування та рейтингування структурних підрозділів університету (свідоцтво про реєстрацію авторського права № 87836, співавтори В. Костюкевич, А. Коломієць); розробленні структури й основних напрямів діяльності наукової лабораторії педагогічної майстерності викладача вищої школи [16]; підготовці методичних рекомендацій щодо створення й організації діяльності проблемних дослідницьких лабораторій (лабораторія мотивації обдарованої студентської молоді до лідерства, лабораторія педагогічного інсайту: освітні технології XXI століття, лабораторія професійного становлення майбутнього вчителя, лабораторія з підготовки студентів, вчителів, батьків до роботи в інклюзивному середовищі, лабораторії педагогічної майстерності) [50], а також історико-педагогічної студії – вітальні та педагогічного клубу «Секрети створення міцної сім'ї», які можуть використовуватися педагогічними університетами та іншими закладами вищої освіти України.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка №07-10/994 від 22.05.2019 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №597-33/03 від 08.05.2019 р.), Харківської гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 01-13/410 від 01.07.2019 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 342 від 01.07.2019 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/41 від 26.06.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. У статтях, написаних у співавторстві, автору належать: виявлення особливостей загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів з урахуванням конструктивних ідей європейського досвіду [10; 40]; концептуальні положення щодо обґрунтування методології організації вищої педагогічної освіти [13; 26]; розроблення концептуальних засад наукової

діяльності педагогічного університету [8; 17]; визначення основних показників педагогічної майстерності викладача вищої школи [16; 55]; положення щодо вдосконалення методичної компетентності студентів [2; 18]; розвиток Soft Skills майбутніх учителів [25; 31; 53]; визначення шляхів забезпечення освіти для осіб з особливими потребами [47]; виявлення особливостей навчання іноземною мовою [6; 24; 49]; визначення напрямів розширення представництва університетської науки в міжнародному інформаційному просторі [3; 4; 5; 29; 45; 46; 48; 58]; рекомендації щодо розвитку академічної мобільності студентів [9; 23]; розроблення діагностичного інструментарію визначення якості професійної підготовки вчителя [36; 37; 38; 39].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорено на науково-практичних конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах, зокрема:

– *міжнародних*: «Current issues and problems of social sciences» (Кельце, 2016), «Actual question and problems of development of social sciences» (Кельце, 2016), «Higher Education in Ukraine: Ensuring the Quality of Education» (Кельце, 2016), «Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences» (Кельце, 2016), «Stav, problem a perspektivu pedagogickeho studia a socialnej prace» (Сладковічово, 2016), «Класичний університет у контексті викликів епохи» (Київ, 2016), «Модернізація педагогічної освіти: виклики XXI століття» (Київ, 2016), «Проблеми фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті становлення нової української школи» (Київ, 2016), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2016, 2018), «Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы» (Барановичи, 2016, 2017), «Подготовка учителя начальных классов: проблемы и перспективы» (Мінськ, 2017), «Edukacja Przyszłości» (Бидгощ, 2017), «Educational systems of the European Union» (2017, Прага), «European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland» (2018), VIII Науковий форум Україна-Польща «Освіта для миру=Edukacja dla pokoju» (Київ-Переяслав-Хмельницький, 2019), «The role of English in higher education and its impact on graduate employability» (Ташкент, 2019);

– *всукраїнських*: «Формування соціокультурної компетентності вчителя: зміст, традиції, інновації» (Глухів, 2016), «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (Вінниця, 2016), Засідання Асоціації ректорів педагогічних університетів України «Педагогічна освіта в контексті становлення нової школи: виклики та перспективи» (Київ, 2016); «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору» (Вінниця, 2017); «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (Вінниця, 2018), «Інклюзивна освіта: індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (Вінниця, 2018);

– *регіональних*: «Професійна компетентність педагога в умовах оновлення змісту освіти та вимог ринку праці» (Вінниця, 2017), «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2018).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень» (за спеціальністю 13.00.02 – методика викладання української мови) була захищена 1993 року в Київському державному педагогічному інституті імені М. П. Драгоманова. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської не використано.

Публікації. Результати дослідження представлено в 58 публікаціях, серед яких: 1 одноосібна монографія, 5 статей у колективних монографіях, 22 статті у фахових виданнях України (2 з них індексуються в міжнародній наукометричній базі Web of Science і 7 – у базі Index Copernicus), 8 статей у закордонних виданнях (2 з них індексуються в міжнародній наукометричній базі Web of Science, 1 – в міжнародній наукометричній базі Scopus), 8 статей у збірниках наукових праць, 2 – в інформаційно-аналітичних збірниках, 1 термінологічний словник, 1 методичні рекомендації, 10 тез у матеріалах конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, висновків, переліку використаних джерел (658 найменувань, із яких 145 іноземними мовами) та додатків (13 додатків на 74 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 535 сторінок, основний зміст викладено на 390 сторінках. Робота містить 15 таблиць і 27 рисунків на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі – «Феномен педагогічної освіти України у вимірі потреб оновлення і євроінтеграційного руху» – на основі аналізу літературних і документальних вітчизняних та зарубіжних джерел доведено, що освіта в умовах глобалізації є основним чинником суспільного розвитку; розкрито вплив ціннісно-сміслових потенціалів глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на модернізацію педагогічної освіти в Україні; схарактеризовано особливості професійної підготовки вчителя у контексті європейських інтеграційних процесів та висвітлено проблеми інтеграції педагогічної освіти України в європейський простір.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується ґрунтовними і багатоаспектними євроінтеграційними перетвореннями. Результати аналізу законодавчих актів і нормативно-правових документів дали підстави для висновку про те, що нині в нашій державі чітко визначено орієнтири входження до європейського простору. У контексті європейських вимог щодо забезпечення якості вищої освіти актуальною є модернізація освітньої діяльності, особливо педагогічної.

З урахуванням результатів наукових досліджень із філософії, історії, соціології, педагогіки, психології та порівняльної педагогіки, а також

вітчизняних, зарубіжних літературних та документальних джерел уточнено зміст понять *інтеграція, глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, євроінтеграція, європейський освітній простір, європеїзація* та сформульовано авторські визначення окремих понять.

Сформульовано основні вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. На основі аналізу вимог до вчителя-європейця «What is a “European teacher?”» (М. Счратц (M. Schratz) визначено основні професійні вимоги, що дають право вчителю стати повноцінним «громадянином Європи», бути конкурентоспроможним фахівцем у педагогічній галузі і реалізувати свій творчий потенціал у будь-якій із європейських чи інших держав. Серед цих вимог головними є такі: європейські знання, європейська ідентичність, європейська мультикультурність, європейська мовна компетентність, європейський професіоналізм, академічна і професійна мобільність. Отже, професійна підготовка має відповідати європейському рівню якості освіти.

Доведено, що для педагога нової генерації необхідна орієнтація на загальнолюдські, національні цінності та особистісні інтереси, здійснення пошуку нових смислів, цілей, змісту, форм і методів педагогічної діяльності. Підґрунтям для такої перебудови освіти може стати досвід країн – членів Європейського Союзу, вивчення та аналіз якого нині здійснює чимала плеяда українських науковців.

Аналіз проблем інтеграції педагогічної освіти України в європейський простір уможливив висновок про те, що науково-педагогічна спільнота робить значні кроки, спрямовані на забезпечення належного місця у світовому освітянському середовищі, та дозволив окреслити низку проблем реформування системи вищої педагогічної освіти України.

Зазначимо, що більшість педагогічних університетів нашої держави шукає шляхи розв’язання проблеми підвищення якості освіти відповідно до вимог європейських стандартів, однак у компонентах університетської підготовки вчителів недостатньо виокремлено ідеї, а також методологічні підходи до вирішення проблеми євроінтеграції. Потребують системного вивчення питання щодо транснаціонального вектору розвитку вищої освіти, співвіднесення їх з українськими реаліями та визначення пріоритетів, що мають бути зреалізовані в умовах інтеграції педагогічної освіти України в європейський освітній простір, а саме: можливість здобуття якісної освіти для кожної людини, незалежно від її економічного становища, віку, статі та місця проживання; відповідність вітчизняної освіти європейським стандартам і вимогам; забезпечення підтримки навчання кращої молоді в авторитетних навчальних закладах не лише України, а й світу для здобуття сучасного рівня освіти та використання своїх знань для успішної педагогічної діяльності, розвитку української держави.

У другому розділі – **«Розвиток професійної педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу»** – проаналізовано зарубіжний досвід розвитку та реформування вищої педагогічної освіти, виявлено сучасні тенденції

розвитку професійної підготовки вчителів та концепції розбудови педагогічної освіти в країнах ЄС на засадах нової філософії освіти.

Результати вивчення й узагальнення міжнародного досвіду реформування вищої педагогічної освіти дали змогу обґрунтувати потребу створення інноваційної системи педагогічної освіти з урахуванням етнонаціональних та соціально-економічних досягнень кожної окремої країни, усталених європейських традицій і потреб суспільства до підготовки вчителів, орієнтації університетів на дослідницьку діяльність, формування нових вимог до якості освіти, напрямів і рівнів підготовки фахівців. Аналіз досліджень засвідчив, що одним із результатів реформування вищої педагогічної освіти стало створення в багатьох державах Європи професійних стандартів підготовки педагогів, тобто документів, що, з одного боку, описують кращу практику професійної діяльності, спрямованої на досягнення цілей загальної освіти учнів, а з іншого – стають основою для оцінювання сучасного рівня професійної діяльності конкретних педагогів (у рамках оцінювання їхньої кваліфікації на основі професійних стандартів) і є орієнтиром для побудови сучасних програм педагогічної освіти і професійного розвитку педагогів.

Вивчення особливостей розвитку та реформування вищої педагогічної освіти у Великій Британії, Фінляндії, Німеччині, Франції, Данії, Норвегії, Ірландії, Польщі, Італії та ін., здійснене на основі 78 документальних оригінальних джерел, дало підстави для висновку, що для європейських країн у забезпеченні якісної педагогічної освіти визначальними є взаємозв'язки між теорією, практикою і науковим пошуком з метою посилення практичної складової підготовки за допомогою розвитку практико-орієнтованих маршрутів; підвищення вимог до особистісних, освітніх, професійних досягнень і до здібностей абітурієнтів; створення багатоетапної системи відбору та прийому кандидатів на навчання; розширення повноважень шкіл різних типів у процесі підготовки і працевлаштування вчителів, збереження своєї культури, мови та національної ідентичності. В усіх європейських країнах відбувається інтернаціональна уніфікація національних освітніх стандартів, диверсифікація освітніх моделей, удосконалення технологій навчання. Водночас кожна країна прагне збагатити свій історично напрацьований освітній потенціал, активно вивчаючи інноваційний досвід організації та змісту освіти інших країн. Це сприяє визначенню загальних закономірностей розвитку освіти, уникненню помилок, спричинених однобічністю і поспішним запозиченням зарубіжного досвіду, служить формуванню відкритого освітнього простору.

На основі вивчення міжнародного досвіду реформування вищої педагогічної освіти можемо дійти висновку, що ці процеси впливають не тільки на кваліфікацію окремого педагога, а й на кваліфікацію закладів вищої освіти.

Вивчення сучасних методологічних, історичних, соціокультурних, методичних підходів, а також технологічних та соціально-економічних змін уможливило виявлення тенденцій розвитку педагогічної освіти у країнах ЄС, серед яких:

- перетворення сучасної освіти в складну, багатоаспектну й цілісну спеціалізовану систему зі своїми власними закономірностями функціонування та розвитку, підпорядковану процесам інтеграції в мінливих соціальних умовах;
- інтернаціональна уніфікація систем, структур і змісту педагогічної освіти (зі збереженням усього різноманіття традицій різних країн);
- децентралізація систем вищої освіти; універсалізація напрямів функціонування освітніх систем;
- створення інтегрованої системи навчання на основі розширення фундаментальної, гуманітарної та природничо-наукової складових;
- індивідуалізація освітнього процесу;
- диверсифікація психолого-педагогічної підготовки; підвищення питомої ваги педагогічної практики;
- практикоорієнтована спрямованість педагогічної освіти;
- поступове підвищення академічного статусу педагогічної освіти; комерціалізація вищої освіти як наслідок глобалізації поряд з іншими чинниками.

Тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європи вплинули на необхідність реформування професійної підготовки вчителя в Україні. Зміни, що відбуваються у вітчизняній системі педагогічної освіти, впливають на формування тенденцій, структурованих нами на макро-, мезо- і мікрорівнях (табл. 1).

Таблиця 1

Тенденції професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції

<i>Макрорівень</i> (система педагогічної освіти)	<i>Мезорівень</i> (педагогічні університети)	<i>Мікрорівень</i> (суб'єкти освітнього процесу)
Глобалізація. Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти. Гуманізація. Міжнародна мобільність студентів і викладачів. Поширення вивчення англійської мови. Впровадження альтернативних джерел фінансування. Підвищення доступності до вищої освіти. Зростання ринкової орієнтації освіти. Розподіл фінансування з державного бюджету. Актуалізація навчання впродовж життя. Нестача вчителів через старіння кадрів.	Розширення автономії педагогічних університетів. Зростання конкуренції між університетами. Створення систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Використання інформаційних технологій та інтеграція в освітній процес. Поширення дистанційної освіти. Зміна кадрової політики університетів. Розширення освіти для всіх. Поглиблення міжнародної співпраці університету. Запровадження подвійних дипломів.	Спільні міжнародні та національні програми. Розвиток Soft Skills майбутніх учителів. Рейтингове оцінювання науково-педагогічного персоналу. Мобільність студентів і викладачів університетів. Запровадження індивідуальних стратегій навчання та професійного розвитку. Створення інклюзивного освітнього середовища. Представлення університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій.

Джерело: систематизовано автором.

Як відомо, процеси євроінтеграції зумовили суттєві зміни у філософії освіти. Основою для обґрунтування сучасної освітньої парадигми є «філософія глобальних проблем», що охоплює комплекс взаємопов'язаних ідей і концепцій, які ґрунтуються на об'єктивності розвитку соціокультурних, політичних, економічних, релігійних процесів. Вивчення концепцій розбудови педагогічної освіти в країнах ЄС на засадах нової філософії освіти дозволило обґрунтувати положення про те, що сукупність сучасних світоглядних ідей і теорій впливає на визначення основних закономірностей розвитку освіти; методологію навчання і виховання; а також стратегії і тактики науково-педагогічної та практичної педагогічної діяльності.

Для забезпечення підготовки сучасного вчителя діяльність педагогічних університетів має базуватися на нових концептуальних засадах.

У третьому розділі дисертації – **«Теоретико-методологічні засади професійної підготовки вчителів в умовах євроінтеграції»** – на основі аналізу сутності сучасних методологічних підходів (цілісний, системний, синергетичний, особистісний, культурологічний, компетентнісний, праксеологічний) і виокремлених принципів організації діяльності педагогічного університету, професійної підготовки вчителів в умовах євроінтеграції й принципів внутрішнього забезпечення якості освіти розроблено стратегію і концептуальну модель розвитку педагогічного університету в умовах інтеграції до європейського освітнього та наукового простору, окреслено напрями інтернаціоналізації освітньої діяльності педагогічного університету в умовах євроінтеграції.

Теоретико-методологічні засади професійної підготовки педагога в умовах інтеграції України до європейського простору поєднують філософсько-педагогічні ідеї, закони, закономірності, принципи та положення педевтології, психопедагогіки, педагогічної і вікової психології, андрагогіки й інших субдисциплін педагогічної науки.

Під час розроблення концептуальної моделі стратегічного розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції нами враховувалися прогресивні і конструктивні ідеї провідних педагогічних університетів України і світу; положення законодавчих актів і нормативно-правових документів, що регулюють діяльність педагогічних закладів вищої освіти; рівень компетентності та готовності науково-педагогічного колективу до інноваційних процесів і безперервного професійного розвитку. Запропонована концептуальна модель (рис. 1) є відкритою системою, спрямованою на створення необхідних взаємозв'язків освітньої практики з соціально-економічною і соціально-культурною дійсністю.

У розвитку педагогічних університетів в умовах інтеграції до європейського освітнього простору особливе значення відіграє послідовне врахування основних стратегічних напрямів, серед яких:

– модернізація структури університету згідно зі змінами національної системи вищої школи та в контексті інтеграції до європейського освітнього й наукового простору;

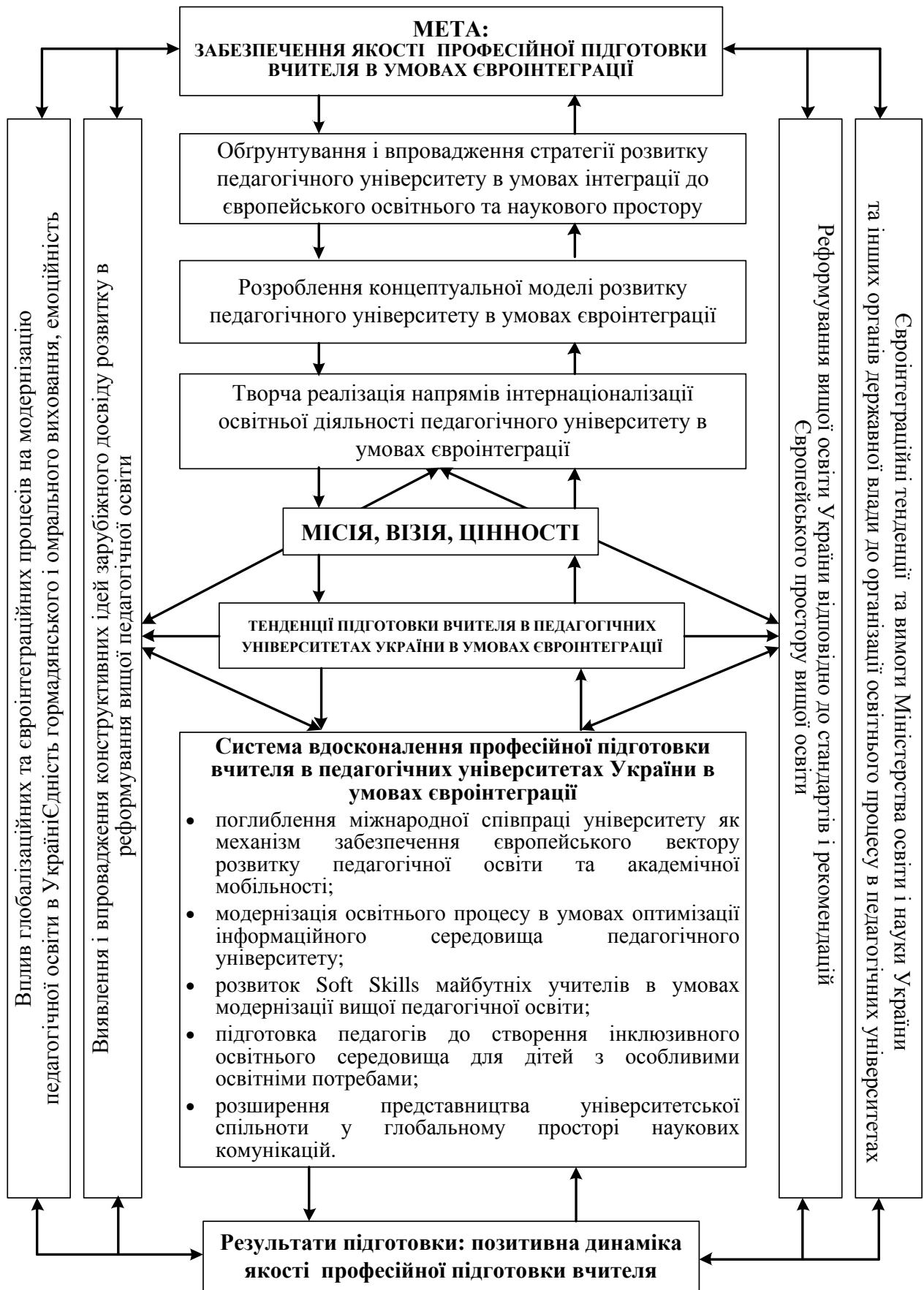

Рис. 1. Концептуальна модель розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції

- розширення функцій педагогічного навчального закладу як науково-освітнього, культурного й соціально-просвітницького центру;
- запровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти для досягнення позитивної динаміки підвищення якості підготовки вчителів;
- розвиток корпоративної культури, спрямованої на підвищення іміджу педагогічного університету та внутрішнього позитивного середовища;
- формування інноваційного освітнього середовища, спрямованого на оновлення внутрішнього й зовнішнього духовного простору;
- створення в університеті інклюзивного середовища, універсального дизайну та «розумного» пристосування для забезпечення відповідних умов здобуття освіти різними категоріями студентів, у тому числі з особливими освітніми потребами;
- розширення міжнародної співпраці як важливої умови інтеграції до європейського та світового освітнього й наукового просторів.

Аналіз результатів наукового пошуку та багатолітній педагогічний досвід автора підтвердили, що розроблена стратегія розвитку педагогічного університету та її послідовна реалізація впливає на позитивну динаміку якості професійної підготовки вчителя (на методологічному, організаційному, змістовому й методичному рівнях, а також на рівні управління).

Однією з ключових умов підготовки майбутніх учителів відповідно до вимог євроінтеграції є інтернаціоналізація педагогічного університету. Проаналізовано академічні, економічні, політичні, соціально-культурні та інші чинники інтернаціоналізації вищої освіти. Здійснений моніторинг діяльності педагогічних університетів засвідчив, що розвиток міжнародної співпраці реалізується у спільній науковій діяльності відповідно до укладених угод про співпрацю. Важливим є забезпечення представництва цих закладів на європейському ринку освітніх послуг; участь у міжнародних програмах, проектах, діяльність у різних фондах; отримання фінансової підтримки для проведення досліджень у вигляді грантів; організація міжнародних конференцій і участь викладачів українських університетів у наукових форумах за кордоном; постійні контакти з соціальними партнерами, обмін інформацією, підготовка спільних наукових публікацій; стажування науково-педагогічних працівників за кордоном, обмін досвідом науково-педагогічної діяльності; створення спільно з зарубіжними партнерами культурно-освітніх і навчально-методичних центрів та навчальних закладів нового типу.

Поряд із цим виявлено недостатню увагу до вирішення таких проблем: упровадження найсучасніших наукових досягнень у зміст підготовки вчителів-предметників; популяризація і маркетинг науково-педагогічних здобутків; посилення наукових зв'язків із зарубіжними університетами; розширення участі в міжнародних наукових проєктах тощо. На основі аналізу стратегічних напрямів розвитку педагогічних університетів в умовах інтеграції до європейського освітнього та наукового простору визначено напрями інтернаціоналізації педагогічного університету, що враховують спрямованість України на інтеграцію в європейський освітній і науковий простір.

У четвертому розділі – «Система вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції» – розглянуто особливості поглиблення міжнародної співпраці університету, спрямованої на забезпечення європейського вектору розвитку педагогічної освіти та академічної мобільності студентів і викладачів, запропоновано шляхи модернізації освітнього процесу в умовах оптимізації інформаційного середовища педагогічного університету, розвитку Soft Skills майбутніх учителів в умовах модернізації вищої педагогічної освіти, підготовки педагогів до створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами; визначено напрями розширення представництва університетської спільноти в глобальному просторі наукових комунікацій.

Доведено, що інтеграція України у європейський науково-освітній простір об'єктивно потребує створення оптимального балансу між внутрішньою та зовнішньою академічною мобільністю, імпортом та експортом освітніх послуг. Оскільки спільний європейський простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів і професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування спільного освітнього простору. Концептуальні засади академічної мобільності в європейському науково-освітньому просторі базуються на тому, що навчання за кордоном може стати невід'ємною складовою університетської освіти.

У процесі інтеграції українських педагогічних університетів до європейського освітнього простору важливу роль відіграє академічна мобільність студентів і викладачів, що сприяє формуванню якісно нової генерації педагогів, спроможних посісти гідне місце на світовому ринку праці й суттєво вплинути на якість підготовки майбутніх учителів; підвищенню доступності, якості та ефективності освіти; забезпеченню мобільності людського капіталу для формування глобального освітнього простору. Зазначимо, що мобільність адміністративного та професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти сприяє підвищенню рівня національної освітньої системи на основі вивчення зарубіжного досвіду й упереджує відставання вітчизняної університетської освіти, зумовлене недостатнім її фінансуванням.

Процес глобалізації збігається у часі з фундаментальним переходом до інформаційного суспільства, тобто до нової всепланетарної спільноти, заснованої на інформації. Необхідною умовою підвищення якості педагогічної освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Узагальнення результатів аналізу основних чинників глобалізації цифрового простору світового інформаційного співтовариства дозволило дійти висновку, що інформатизація розширює можливості для розвитку педагогічної освіти: адаптація до навколишнього середовища і динамічних соціальних змін, що відбуваються; створення кожному учаснику освітнього процесу умов для здобуття необхідних знань незалежно від часу, місця і засобу подання інформації; забезпечення розвитку неперервного, інклюзивного навчання та навчання дорослих; створення умов для індивідуального навчання через

системи відкритої освіти; розвиток принципово нових засобів і технологій мережових комунікацій; підвищення рівня інформаційної комунікації суспільства.

У розділі обґрунтовано положення щодо особливого значення впровадження у сферу педагогічної освіти інформаційно-освітнього середовища (ІОС), що визначається нами як єдиний інформаційний простір університету та є системно організованою сукупністю інформаційного, технічного, навчально-методичного та кадрового забезпечення неперервної професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності в умовах інформаційного суспільства. ІОС університету функціонує як певна соціальна спільнота, яка формує і розвиває сукупність взаємозв'язків у контексті соціокультурної світоглядної адаптації викладачів і студентів до європейського освітнього простору і навпаки.

З урахуванням результатів проведеного моніторингу розроблено та впроваджено ІОС в освітній процес за такими етапами: I. Уточнення цілей та завдань інтеграції. II. Проектування і розгортання ІОС, під час якого нами враховувалося, що для якісної організації освітнього процесу ІОС педагогічного університету має забезпечувати інформаційну, інтерактивну, комунікативну, координаційну, професійно-орієнтувальну, інклюзивну та управлінську функції. III. Створення організаційної та технічної інфраструктури. IV. Моніторинг і адаптація ІОС на організаційному, методичному, технічному та ресурсному рівнях.

У розділі доведено, що в умовах розвитку освітнього процесу, орієнтованого на пошук інноваційних моделей навчання, стратегічним напрямом професійно-педагогічної діяльності в педагогічному університеті є не лише підготовка студентів до роботи в системі освіти, а й забезпечення професійного розвитку особистості, її готовності до творчої самореалізації та інноваційної діяльності. Ерудований, із високим рівнем розвитку критичного мислення, підготовлений до дослідницької діяльності, зорієнтований на реалізацію особистісного підходу до проектування стратегії професійно-особистісного становлення, здатний самоактуалізуватися в педагогічній діяльності, набувати професійної компетентності, особистісного авторитету й статусу – саме такий педагог потрібен сучасній школі.

Попри наявність різних стилів і способів ефективного навчання, найбільш успішні вчителі виявляють певні спільні риси. Діяльність учителя має творчий характер, оскільки професійні завдання, що стоять перед ним, вимагають здатності постійно створювати нові знання, інтегрувати їх, здійснювати пошук і розробляти нові педагогічні методи й освітні технології. Тому важливим є розвиток Soft Skills, які, на нашу думку, мають урахувувати як особистісні риси (екстраверсія, доброзичливість, відкритість досвіду, оптимізм, ініціативність, креативність, критичне мислення, управління часом), навички міжособистісного спілкування (комунікабельність, навички роботи в команді та навички лідерства, вільне володіння іноземними мовами), так і навички вирішення проблем та прийняття рішень.

На основі вивчення літературних джерел, власного досвіду й аналізу діяльності експериментальних навчальних закладів виокремлено напрями розвитку Soft Skills майбутніх учителів в умовах євроінтеграції педагогічної освіти в Україні: розвиток Soft Skills у процесі вивчення професійно орієнтованих та вибіркових дисциплін; застосування інноваційних технологій для розвитку Soft Skills майбутніх учителів; розвиток навичок міжособистісного спілкування під час навчання на мовних курсах.

Розглядаючи особливості застосування інноваційних технологій з метою розвитку Soft Skills майбутніх учителів, дотримуємося думки, що в педагогічних університетах доцільно створювати середовище, яке б охоплювало різні проблемні й дослідницькі програми для підготовки майбутніх учителів з інноваційним і пошуковим мисленням. Так, реалізація запропонованого нами творчого проекту «Учитель XXI століття: європейський вимір» уможливило створення п'яти лабораторій: «Лабораторія мотивації обдарованої студентської молоді до лідерства»; «Лабораторія педагогічного інсайту: освітні технології XXI століття»; «Лабораторія професійного становлення майбутнього вчителя»; «Лабораторія з підготовки студентів, учителів, батьків до роботи в інклюзивному середовищі»; «Лабораторія педагогічної майстерності»; а також історико-педагогічної студії-вітальні та педагогічного клубу «Секрети створення міцної сім'ї».

Отже, на нинішньому етапі розвитку суспільства однією з найважливіших умов модернізації вищої педагогічної освіти в контексті інтеграції до ЄС є вдосконалення її змісту та спрямування на розвиток Soft Skills майбутніх учителів. Зазначимо, що тільки відповідність рівня підготовки в педагогічних університетах потребам суспільства, інтересам і життєвому досвіду студентів; спрямованість змісту освіти на виховний потенціал та його реалізацію на процесуальному рівні; орієнтація на зміст як на засіб розвитку мислення, його проблемність; висока наукова й практична значущість забезпечуватимуть високий рівень підготовки та конкурентоспроможність випускників педагогічних університетів України, не обмежених знаннями лише в певній галузі, на національному та європейському ринках праці.

Однією з основних тенденцій підготовки вчителя в умовах євроінтеграції є розширення освіти для всіх, створення інклюзивного середовища, універсального дизайну та «розумного» пристосування до відповідних умов для здобуття освіти всіма категоріями студентів, зокрема особами з інвалідністю, а також підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. З метою підготовки майбутніх педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами створено «Центр авторських методик і модерних практик», який є місцем соціальної інтеграції студентів, викладачів, дітей і батьків. Він є цілісним освітнім майданчиком для дітей і дорослих із різними стартовими позиціями і потребами й особливостями в навчанні.

Завдання діяльності Центру: аналіз сучасних тенденцій розвитку дошкільної, початкової та інклюзивної освіти; узагальнення вітчизняного й

зарубіжного досвіду з досліджуваної проблеми; вивчення культурно-освітніх потреб різних категорій дитячого й дорослого населення регіону для подальшого розширення відповідного навчально-методичного забезпечення дошкільної, початкової та інклюзивної освіти; упровадження авторських методик і новітніх практик, спрямованих на підвищення якості й ефективності дошкільної, початкової та інклюзивної освіти; висвітлення результатів наукових досліджень на науково-практичних конференціях, семінарах, форумах, круглих столах тощо; використання результатів наукових досліджень в організації навчання дитячого й дорослого населення.

Цінність запропонованих форм роботи полягає в науково-обґрунтованій організації процесу підготовки майбутніх педагогів до створення інклюзивного освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами на основі системності, послідовності та наступності в організації виховної роботи. Це уможливорює налагодження ефективної взаємодії між суб'єктами цього процесу, а також забезпечує необхідні можливості розвитку, соціалізації та інтеграції у соціум дітей, які мають особливі освітні потреби.

Одним із національних пріоритетів України є об'єктивна потреба представлення науки держави у глобальному науково-інформаційному просторі та підвищення рівня її впливовості у світі. Наголосимо на потребі зміщення акцентів у функціонуванні бібліотеки як однієї із інфраструктурних інформаційно-комунікаційних складових університету та підвищення ролі бібліотек вищої школи у розвитку інституціональних місій і цілей.

Діяльність університетської бібліотеки спрямовується на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення вебметричного рейтингу університету. Робота бібліотеки з інформаційного забезпечення наукових досліджень спрямована на формування відкритого інформаційного простору, розширення доступу до інформації на різних типах носіїв, комплексне поєднання яких сприяє створенню гнучкої інфраструктури інформаційного забезпечення й успішному задоволенню інформаційних потреб і запитів користувачів, розширенню спектра послуг бібліотеки. Підвищення рейтингу педагогічних університетів спонукає до принципової зміни підходів до висвітлення результатів наукових досліджень, адже публікації, наукові розробки можуть стати відомими у світі, зацікавити наукову спільноту, відкрити шлях до отримання грантів.

До стратегічно важливих напрямів діяльності сучасних педагогічних університетів відносимо зростання рівня представництва університетської науки в міжнародному інформаційному просторі. Для цього потрібно забезпечувати науковців потужними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами, дбати про інтенсифікацію процесів інформатизації діяльності університету, підвищення публікаційної активності викладачів і здійснення заходів щодо дотримання науково-педагогічними працівниками та студентами правил академічної доброчесності. Першочерговим є те, щоб фахові збірники увійшли до якомога ширшого кола реферативних та

наукометричних баз наукової літератури, а в перспективі – до бази Scopus та/або Web of Science.

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції» – висвітлено зміст, програму й основні етапи дослідно-експериментальної роботи; представлено її результати, здійснено їх кількісний та якісний аналіз; узагальнено результати статистичного аналізу одержаних експериментальних даних; визначено перспективи розвитку професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів.

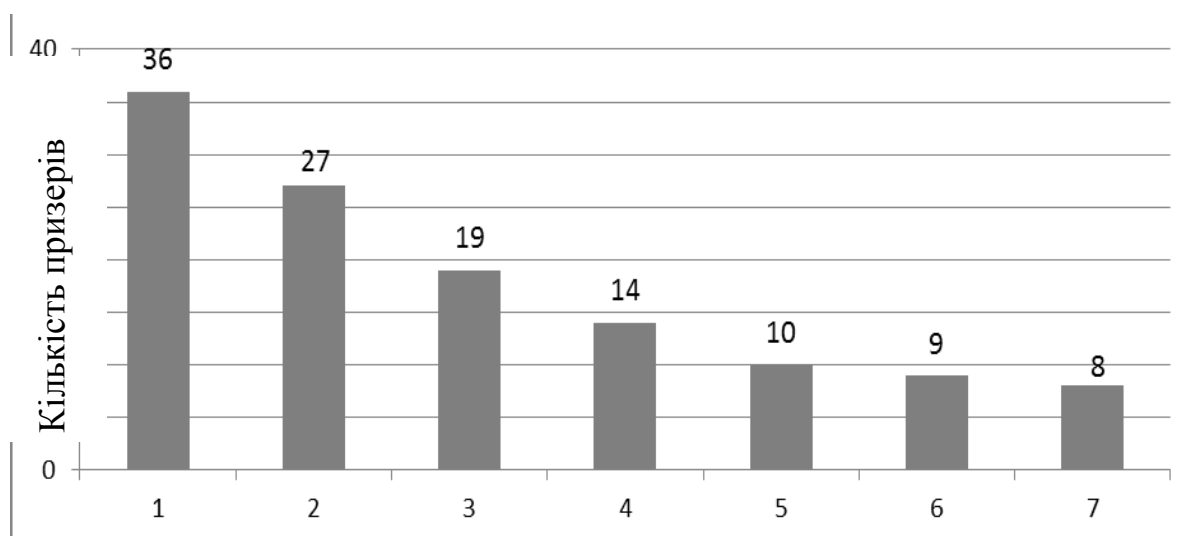
Перевірка ефективності системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції здійснювалася у 2012-2019 рр. упродовж чотирьох етапів: теоретико-концептуального (2012-2013 рр.), аналітико-пошукового (2014-2015 рр.), організаційно-формульовального (2015-2018 рр.), узагальнювального (2018-2019 рр.).

Програма дослідно-експериментальної роботи передбачала здійснення теоретико-методологічного аналізу; визначення етапів, завдань і програми проведення дослідження; визначення методів дослідження; проведення лонгітюдного і порівняльного експериментів та інтерпретацію їхніх результатів методами математичної статистики з метою визначення ефективності впровадження в професійну підготовку майбутніх учителів концептуальної моделі та системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції, узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи для оцінювання його ефективності та визначення перспектив розвитку професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах глобалізаційних процесів.

Результати дослідження підтвердили, що система вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції є динамічною, цілеспрямованою, інтенсивною й продуктивною. Це зумовлено професійними вимогами до українського вчителя в контексті європейських інтеграційних процесів; впливом ціннісно-сміслового потенціалу глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на модернізацію педагогічної освіти в Україні та зумовлюються особливостями інтеграції педагогічної освіти України в європейський простір.

У процесі дослідно-експериментальної роботи відбулися такі позитивні зрушення: значно зросли індекси Гірша 60% науково-педагогічних працівників, що вплинуло на зростання загального індексу Гірша Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ВДПУ) в базі Google Scholar (з $h = 19$ у серпні 2016 року до $h = 55$ у червні 2019 року). У понад 10 разів збільшилась загальна кількість публікацій у наукометричних базах Scopus або Web of Science і в 5 разів зросла кількість викладачів, які мають понад 5 публікацій у цих базах; значно зросла кількість призових місць у

студентських олімпіадах і конкурсах (рис. 2), що суттєво впливає на престижність університету та його конкурентоспроможність.

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
2. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
3. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
4. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
5. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
6. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди
7. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Рис. 2. Кількість призерів студентських конкурсів і олімпіад педагогічних ЗВО України у 2018 р.

Зріс відсоток науково-педагогічних працівників із науковими ступенями і вченими званнями (до 82%); збільшилась кількість закордонних стажувань (рис. 3); зросла кількість організованих на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського конференцій, семінарів і круглих столів; для студентів уможливлено доступ до освітніх програм інших країн; створено умови для творчої наукової діяльності професорсько-викладацького складу; знизилися ризики академічного «інбридингу» – деградації науково-педагогічних працівників унаслідок неможливості оновлювати свій науковий потенціал у зв'язку з недооцінкою важливості обміну науковою інформацією з членами міжнародної наукової спільноти; створено умови для участі в міжнародних академічних мережах для проведення досліджень з актуальних проблем в освіті; розширено можливість підвищувати інституційну ефективність на основі збагачення прогресивними і конструктивними ідеями міжнародного досвіду; завдяки обміну досвідом українських та європейських університетів поліпшено інституційну політику, управління, сервісні функції.

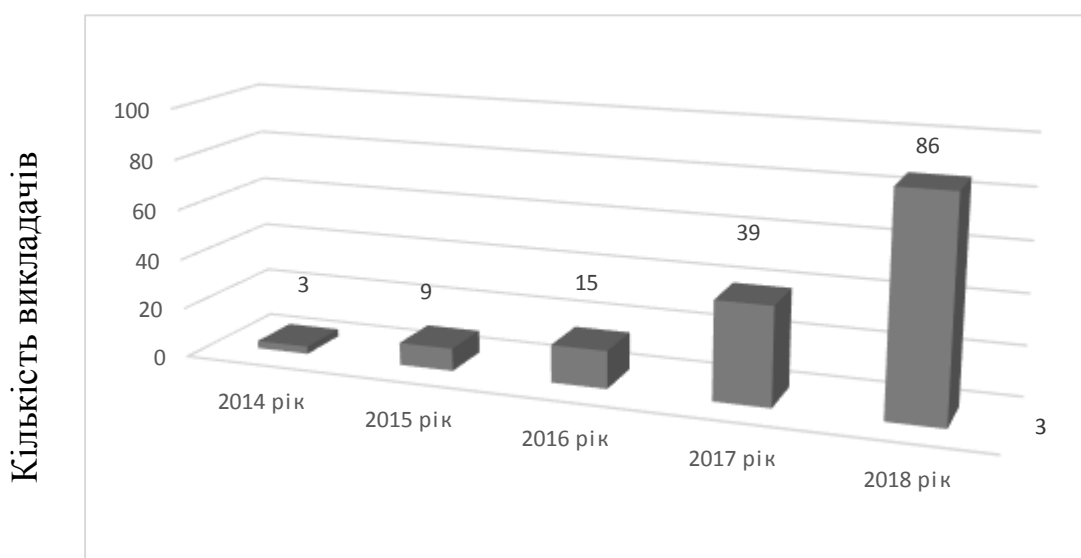

Рис. 3. Кількість викладачів, які проходили наукове стажування за кордоном упродовж 2014-2018 рр.

Комплексний аналіз результатів дослідження дав змогу дійти висновку, що стратегія розвитку педагогічного університету в умовах інтеграції до європейського освітнього й наукового простору та система вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції є інноваційними, доцільними і такими, що заслуговують широкого впровадження в педагогічних університетах України.

Узагальнення результатів здійсненого нами наукового пошуку уможливило визначення перспектив розвитку професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Уважаємо за доцільне сконцентрувати в подальшому зусилля науковців і управлінців освітою на:

- реформуванні педагогічної освіти з урахуванням прогресивних і конструктивних ідей європейського досвіду, національних культурних і науково-освітніх здобутків;
- посиленні уваги до іншомовної підготовки для сприяння мобільності сучасного педагога; створенні моделі європейського педагога;
- визначенні переліку функцій і ключових компетентностей сучасного педагога, їх змісту, критеріїв, показників і рівнів сформованості з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду;
- формуванні сучасної структури управління науковою роботою в педагогічних університетах;
- розвитку мережі студентських наукових об'єднань і товариств; створенні інтерактивного середовища для наукового спілкування та взаємодії учасників освітнього процесу.

У розділі доведено, що для вчителя, який працюватиме в умовах євроінтеграції, висуватиметься низка нових вимог, а тому модель його особистості буде ускладнюватися. Ураховуючи динамічні зміни в системі

сучасної освіти під впливом інтеграційних процесів, потрібно побудувати динамічну модель нового вчителя для об'єднаної Європи. Така модель не може бути статичною тривалий період, оскільки має враховувати зміни, що відбуваються в суспільстві.

ВИСНОВКИ

1. Євроінтеграційні процеси зумовили динамічні зміни у суспільному розвитку. Винятково важливе значення для обґрунтування сучасної освітньої парадигми має «філософія глобальних проблем» як комплекс ідей і концепцій, що ґрунтуються на випереджувальному розвитку соціокультурних, освітніх, політичних та економічних процесів. Глобалізаційні процеси помітно впливають на поглиблення багатofункціональності і мультикультурності освіти, її гуманістичну спрямованість. Глибинні складні й суперечливі явища у розвитку сучасного глобалізованого світу загострили проблеми вищої освіти України загалом і педагогічної зокрема. Метою модернізації вищої педагогічної освіти в Україні є створення такої моделі, яка б уможлиблювала оптимальне поєднання кращих вітчизняних і зарубіжних традицій. Саме педагогічна освіта, за умови її функціонування на основі національної, ціннісно-світоглядної та ціннісно-значеннєвої парадигми, позитивно впливає на динаміку розвитку суспільства, є вирішальним чинником прогресу країни та розвитку людського капіталу.

Досягнення мети інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору об'єктивно потребує переходу педагогічних університетів на нову концепцію випереджувальної підготовки фахівців, спрямовану на піднесення особистісного потенціалу студента, здатного до самостійного наукового пізнання та впровадження інноваційних технологій.

Педагогічна освіта має стати соціально детермінованою та культуровідповідною системою, яка задовольнятиме національні потреби і відповідатиме європейським вимірам сьогодення й буде випереджувальною. Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють нові вимоги до якості професійної підготовки вчителя у педагогічних закладах вищої освіти, формування його як суб'єкта європейського простору. Актуальною вимогою підготовки вчителя нової генерації, здатного творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, обирати нестандартні рішення, вчитися й розвиватися впродовж життя. Нині є чимало проблем інтеграції педагогічної освіти України в європейський простір, пов'язаних із оновленням освітнього процесу, розширенням дослідницької та міжнародної діяльності університетів, приведенням української освітньої системи у відповідність до вимог європейських інтеграційних процесів, зміною підходів до організації та змісту навчання майбутніх педагогів.

2. Досліджено основні напрями і тенденції розвитку професійної підготовки вчителів в країнах Європейського Союзу та виявлено тенденції розвитку професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції. Доведено, що зарубіжні підходи співвідносяться з українськими реаліями. Це дозволяє визначити основні

тенденції в умовах інтеграції педагогічної освіти України в європейський освітній простір, а саме: зумовленість уніфікації систем, структур і змісту педагогічної освіти на міжнародному рівні як об'єктивної потреби створення єдиного європейського освітнього простору; гуманізація, гуманітаризація професійної підготовки майбутнього вчителя у зв'язку з гуманістичною переорієнтацією суспільної свідомості на світовому рівні; створення сучасної системи професійного відбору майбутніх педагогів як основи формування конкурентоспроможних фахівців із високим рівнем професіоналізму; практикоорієнтована спрямованість педагогічної освіти, пов'язана з урахуванням не лише спеціальності, а й специфіки навчального закладу; взаємозв'язок і взаємозумовленість культурно-історичних, психолого-педагогічних, національних й організаційних засад проектування та побудови вищої педагогічної освіти; відбір абітурієнтів до педагогічних закладів освіти з урахуванням професійної придатності; функціонування та розвиток системи неперервної (післядипломної) педагогічної освіти з метою постійного підвищення рівня професіоналізму педагогів; поетапне підвищення академічного статусу педагогічної освіти; еволюція програм педагогічної освіти; диверсифікація психолого-педагогічної підготовки; підвищення ролі педагогічної практики.

Виявлені тенденції доцільно враховувати у практиці роботи педагогічних університетів на таких рівнях: *макрорівні* (система педагогічної освіти) – глобалізація, інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти, гуманізація, міжнародна мобільність викладачів і студентів, розширення практики вивчення англійської мови, упровадження альтернативних джерел фінансування, підвищення доступності до вищої освіти, зростання ринкової орієнтації освіти, розподіл державного фінансування, актуалізація навчання впродовж життя, нестача вчителів через старіння кадрів; *мезорівні* (педагогічні університети) – розширення автономії педагогічних університетів, зростання конкуренції між педагогічними університетами, створення систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, використання інформаційних технологій та інтеграція в освітній процес, поширення дистанційної освіти, розширення освіти для всіх, поглиблення міжнародної співпраці університету, запровадження подвійних дипломів; *мікрорівні* (суб'єкти освітнього процесу) – спільні міжнародні та національні програми, розвиток Soft Skills майбутніх учителів, рейтингове оцінювання науково-педагогічного персоналу, мобільність студентів і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, запровадження індивідуальних стратегій навчання та професійного розвитку, створення інклюзивного освітнього середовища, представлення університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій.

3. Концептуальна модель розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції передбачає врахування змін на *методологічному* (органічне поєднання системного, синергетичного, особистісного, цивілізаційного, культурологічного, компетентнісного, праксеологічного підходів на основі принципів гуманізації, демократизації, інформатизації, інтеграції, екологізації,

креативності, інноваційності, партнерської взаємодії); *організаційному* (збільшення частки самостійної роботи студента, застосування дистанційних форм навчання; виконання викладачами функцій поради, партнера, тренера, коуча, фасилітатора, модератора; поєднання теоретичного навчання, педагогічної практики майбутніх учителів у закладах освіти різних типів з дозвіллевою діяльністю; підвищення ролі студентського самоврядування; виховання людини глобалізованого світу); *змістовому* (оновлення змісту навчання в педагогічних університетах з урахуванням результатів досліджень фундаментальних наук у відповідні розділи навчальних дисциплін; упровадження новітніх психолого-педагогічних досягнень у методичну підготовку майбутніх учителів; використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, що постійно розвиваються, в удосконаленні змісту та форм організації освітнього процесу); на рівні *управління* (використання механізмів стратегічного менеджменту; розширення міжнародної співпраці; застосування систем моніторингу якості різних видів діяльності; упровадження процедур рейтингування науково-педагогічних працівників і підрозділів університету; зміцнення лідерських позицій університету в регіоні).

4. На основі аналізу стратегічних напрямів розвитку педагогічних університетів в умовах інтеграції до європейського освітнього та наукового простору обґрунтовано сутність інтернаціоналізації освітньої діяльності педагогічного університету в умовах євроінтеграції. Внутрішня інтернаціоналізація університету передбачає: розширення програм академічної мобільності; підготовку майбутніх учителів, які володіють необхідними компетенціями для життя й успішної професійної діяльності в полікультурному багатомовному середовищі; мобільність освітніх програм та інституційне партнерство; посилення ролі університету як науково-освітнього, культурного й соціально-просвітницького центру регіону; упровадження в освітній процес та наукову діяльність інформаційного освітнього та SMART середовища. Інтернаціоналізація на рівні університету передбачає введення міжнародного аспекту управління університетом з метою підвищення якості викладання і наукових досліджень та досягнення високого рівня професійної підготовки майбутніх вчителів; модернізацію і підвищення конкурентоспроможності освітніх програм і наукових досліджень; розвиток міжнародної співпраці на основі розширення програм академічного обміну та участь у міжнародних проектах; міжнародну акредитацію освітніх програм з метою інтернаціоналізації підготовки фахівців. Зовнішню інтернаціоналізацію університету забезпечують диверсифікація, більш широке залучення іноземних студентів до навчання в українських університетах; упровадження в освітні програми міжнародного виміру та європейських освітніх стандартів.

5. Розроблено та впроваджено систему вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції. Її реалізація заснована на переосмисленні основних напрямів організації освітнього процесу навчального закладу шляхом поглиблення міжнародної співпраці університету, спрямованої на забезпечення

європейського вектору розвитку педагогічної освіти та академічної мобільності; модернізації освітнього процесу в умовах оптимізації інформаційного середовища педагогічного університету; розвитку Soft Skills майбутніх учителів в умовах модернізації вищої педагогічної освіти; підготовка педагогів до створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами; розширення представництва університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій.

Доведено, що різновекторні завдання розвитку Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, максимально враховують заявлені у стратегії розвитку основні тенденції професійної педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу, а стратегічний план розвитку в умовах євроінтеграції базується на трьох системотвірних компонентах: місії (організація діяльності університету на засадах особистісно орієнтованої парадигми та нової методології розвитку сучасної освіти, яка є синтезом цивілізаційного, культурологічного, особистісного, діяльнісного, діалогічного, компетентнісного, праксеологічного, комунікативного, інтеграційного та інформаційного методологічних підходів), візії (створення сприятливого середовища для розвитку особистості; забезпечення якості освіти відповідно до європейських стандартів; формування університетського SMART простору; розвиток наукового потенціалу університету; інтеграція в міжнародний і науковий простір; розвиток корпоративної культури та лідерства як сучасної системи управління університетом; сприяння розвитку студентського самоврядування; створення на базі університету осередків інклюзивної, неформальної та інформальної освіти) та цінностях (національна свідомість, повага до особистості, чесність, довіра, взаємодопомога, доброзичливість, толерантність, відповідальність, активна громадянська позиція, ініціативність, креативність, академічна доброчесність, відкритість, інноваційність, прозорість, неперервне самовдосконалення) учасників освітнього процесу.

6. Експериментальна перевірка системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції здійснювалася на різних етапах лонгітюдного дослідження, результати якого свідчать про помітну позитивну динаміку основних показників наукової та професійної активності учасників освітнього процесу.

Університет у 2017-2019 рр. посів перше місце серед педагогічних університетів за результатами Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із природничих, технічних і гуманітарних наук та друге місце серед педагогічних університетів за підсумками Всеукраїнської студентської олімпіади з навчальних дисциплін і спеціальностей. Загалом в усіх міжнародних і всеукраїнських студентських наукових олімпіадах, конкурсах, турнірах, чемпіонатах у 2019 році завойовано 99 призових місць, що на 38% перевищує показники попереднього року.

Здійснений аналіз динаміки рейтингових показників університету в 2019 р. з метою підтвердження ефективності системи вдосконалення

професійної підготовки вчителя в умовах євроінтеграції засвідчив, що в рейтинговій таблиці ТОП 200 університетів ВДПУ ввійшов до трійки кращих педагогічних університетів України; до рейтингу ТОП 100 найпопулярніших закладів вищої освіти серед абітурієнтів усієї України й посів четверте місце серед педагогічних університетів.

Вивчення результатів дослідно-експериментальної роботи підтвердило, що науково-педагогічна спільнота України робить значні кроки на шляху забезпечення належного місця у світовому освітянському середовищі. Конструктивні ідеї європейського досвіду доцільно співвідносяться з українськими реаліями. Це дозволяє визначити систему пріоритетів в умовах інтеграції педагогічної освіти України в європейський освітній простір. Більшість педагогічних університетів шукає шляхи розв'язання проблеми підвищення якості освіти відповідно до вимог європейських стандартів. Позитивна динаміка підвищення якості професійної підготовки вчителя стала можливою завдяки впровадженню системи вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції. Вона є невід'ємною складовою стратегії розвитку педагогічного університету на шляху до європейського освітнього та наукового простору й водночас важливим компонентом концептуальної моделі.

7. Урахування результатів наукового дослідження та його впровадження уможливило обґрунтування перспектив розвитку професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, констатацію необхідних змін, їх інтенсивності і продуктивності, шляхів вирішення відповідних завдань професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України, потенційних ризиків та очікуваних результатів модернізації на різних рівнях:

- макрорівні (системи педагогічної освіти) – теоретичне обґрунтування й розроблення європейських стандартів якості педагогічної освіти; стратегій і концепцій стандартизації професійної підготовки майбутніх учителів у контексті процесів євроінтеграції; створення умов для міжнародної співпраці; формування в студентів педагогічних університетів глобального та прагматичного мислення;

- мезорівні (педагогічних університетів) – захист етнокультурної спадщини та національних цінностей в умовах інтернаціоналізації вищої педагогічної освіти; збереження традиційних освітніх цінностей і унеможливлення негативного впливу комерціалізації вищої освіти; забезпечення функціонального різноманіття форм педагогічної освіти; підвищення якості освітніх послуг й управління освітнім процесом; підвищення результативності наукових педагогічних досліджень; розширення відкритості інформації про роботу педагогічних університетів;

- мікрорівні (суб'єктів освітнього процесу) – формування на базі компетентнісного підходу особистості, здатної адекватно реагувати на значні обсяги інформації: аналізувати, інтерпретувати та застосовувати її в конкретних ситуаціях. Якнайшвидшого розв'язання у галузі педагогічної освіти потребує

завдання максимальної реалізації когнітивного аспекту особистості, пов'язаного з одержанням відомостей про світ; операційного аспекту особистості, пов'язаного з формуванням її готовності до здійснення різних способів освітньої діяльності; аксіологічного аспекту особистості, пов'язаного з формуванням у неї певних ціннісних орієнтирів.

Удосконалення професійної підготовки в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції зумовлена новими викликами, загрозами і відповідно завданнями підготовки вчителів, здатних працювати в умовах багатоконтекстності сучасної педагогічної діяльності (міжнародні та національні програми, інклюзивне освітнє середовище, індивідуальні стратегії навчання та професійного розвитку та ін.), що забезпечується оновленим змістом й інноваційними формами організації професійної підготовки (мережевими, розподіленими, інтегрованими тощо), які набувають поширення в умовах упровадження в педагогічних університетах випереджувального підходу, інноваційних форм і напрямів роботи.

Визначаючи перспективи подальших наукових пошуків, зазначимо, що здійснений нами науковий пошук не претендує на вичерпне розв'язання всіх аспектів досліджуваної проблеми.

Одержані дослідницькі результати уможливили висновок щодо необхідності поглибленого теоретичного та практичного вивчення таких проблем: реформування педагогічної освіти з урахуванням європейських норм і стандартів, національних культурних та науково-освітніх здобутків; посилення іншомовної підготовки для сприяння розвитку мобільності сучасного педагога; створення моделі європейського педагога нової генерації та умов для його розвитку й самореалізації; оновлення функцій і ключових компетентностей сучасного педагога, їх змісту, критеріїв, показників і рівнів сформованості з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду; моделювання сучасної структури управління науковою роботою в педагогічних університетах; розвиток мережі студентських наукових об'єднань, товариств; употужнення науково-дослідного потенціалу студентів шляхом створення інтерактивного середовища їхнього наукового спілкування та взаємодії тощо.

Виявлені тенденції професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції підтверджують їхню відповідність розробленій концептуальній моделі та системі вдосконалення професійної підготовки. Отже, євроінтеграція системи педагогічної освіти відповідає запитам сучасного суспільства й потребує врахування ризиків і змін, які можуть виникати у глобалізаційному освітньому і науковому просторі.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на міждисциплінарне вивчення становлення і розвитку національних систем педагогічної освіти; вивчення історії педевтології як субдисципліни педагогічної науки; дослідження андрагогічних підходів до підготовки сучасного педагогічного персоналу; виявлення особливостей професійного розвитку вчителів в умовах глобалізації та євроінтеграційних процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати

1. Лазаренко Н. І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 365 с.

2. Kaplinskyi V. V., Lazarenko N. I. Cognitive component of the professional formation of the future teacher in the process of general pedagogical training. European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences : the experience of Ukraine and the Republic of Poland : Collective monograph. Sandomierz : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Vol. 2. P.124–142.

3. Lazarenko N., Kolomiets A., Klymenko A. Symbiosis of methodological approaches to the development of education in the information society. Science and Education : наук. практ. журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, 2017. № 4 (CLVIII). P. 107–112. **(Індексується наукометричною базою Web of Science).**

4. Лазаренко Н. І. Коломієць А. М., Паламарчук О. М. Communication in the internet space: psychological aspect. Інформаційні технології та засоби навчання. Київ, 2018. Т. 65, № 3. С. 249–261. DOI : <https://doi.org/10.33407/itlt.v65i3.2036>. **(Індексується наукометричною базою Web of Science).**

5. Білоус В. С., Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Університетська наука у міжнародному інформаційному просторі. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 19. С. 60–67. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

6. Лазаренко Н. І., Громов Є. В. Викладання навчальних дисциплін у педагогічних університетах іноземною мовою як чинник євроінтеграції. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. Вип. 49. С. 106–110. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

7. Lazarenko N. I. The strategy for the development of academic mobility of students and teachers. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 50. С. 26–31. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

8. Лазаренко Н. І., Іваницька Н. Л. Терміни в сучасній педагогічній науці. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 51. С. 5–10. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

9. Голюк О. А., Лазаренко Н. І., Гурал-Пулроле Й., Кук Т. Реалізація права студентів на міжнародну академічну мобільність у практиці роботи

зкладів вищої педагогічної освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 52. С. 268–272. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

10. Родюк Н. Ю., Лазаренко Н. І., Чед Доті. Інноваційні процеси в розвитку вищої освіти Фінляндії. Молодий вчений : наук. журнал. Херсон : Вид-во «Молодий вчений», 2018. № 5.2 (57.2). С. 38–41. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

11. Лазаренко Н. І. Суперечності, проблеми і парадокси в системі сучасної педагогічної освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. Вип. 53. С. 5–9. **(Індексується в міжнародній наукометричній базі Index Copernicus).**

12. Лазаренко Н. І. Формування творчої особистості вчителя початкових класів у процесі фахової підготовки. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. Київ : НПУ, 1999. С. 56–62.

13. Коломієць А. М., Лазаренко Н. І. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ, 2016. Вип. 3(110). С. 47–52.

14. Лазаренко Н. І. Методологічна культура викладача вищої школи: дефінітивний і структурний аналіз. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 44. С. 115–118.

15. Лазаренко Н. І. Структурні компоненти інформаційної культури викладача педагогічного вищого навчального закладу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 47. С. 18–22.

16. Каплінський В. В., Лазаренко Н. І. Наукова лабораторія педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу як школа формування професійної компетентності. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. Вип. 48. С. 59–64.

17. Коломієць А. М., Лазаренко Н. І., Громов Є. В. Концептуальні засади розвитку наукової діяльності педагогічного університету на сучасному етапі розвитку суспільства. Освітній простір України : наук. журнал. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. Вип. 9. С. 74–80.

18. Каплінський В. В., Лазаренко Н. І. Методика проведення практичних занять у вищій школі як важлива умова формування методичної компетентності студентів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. Вип. 49. С. 59–65.

19. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100–106.

20. Лазаренко Н. І. Напрями інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір. Рідна школа. 2018. № 9-12(1060). С. 3–8.

21. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 56. С. 197–202.

22. Лазаренко Н. І. Сучасні тенденції розвитку системи освіти в країнах ЄС. Рідна школа. 2019. № 3-4 (1063). С. 12–17.

23. Лазаренко Н.І., Коломієць А.М., Громов Є.В. Науковий туризм як інструмент професійного розвитку дорослих // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. 2019. Вип. 1 (15). С. 37–50.

Статті у закордонних виданнях

24. Foreign Language Competence of the Citizens of Poland and Czech Republic within the Context of Current All-European Linguistic Processes / Y. V. Gromov, A. M. Kolomiiets, N. I. Lazarenko, O. V. Zhovnych, L. S. Biretska. «Society. Integration. Education – SIE 2018». Latvia, 2018. Volume III. P. 512–523. DOI: [10.17770/sie2018vol1.3077](https://doi.org/10.17770/sie2018vol1.3077) (Індексується наукометричною базою **Web of Science**).

25. Lazarenko N. I., Brovchak L. S., Starovoit L. V. The development of musical intelligence in junior schoolchildren during the lessons of the artistic cycle. «Society. Integration. Education». Latvia, 2019. Vol. IV. P. 422–439. DOI: <http://dx.doi.org/10.17770/sie2019vol4.3999>. (Індексується наукометричною базою **Web of Science**).

26. Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Методологічні аспекти модернізації вищої педагогічної освіти в Україні. Stav, problem a perspektivu pedagogickeho studia a socialnej prace. Sladkovicovo : Vysoka skola Danubius, 2016. P. 25–28.

27. Лазаренко Н. І. Забезпечення якості освіти у педагогічних вищих навчальних закладах в сучасних умовах. Edukacja dla przyszłości w perspektywie orientacji na rynek pracy. Bydgoszcz : Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2017. S. 310–321.

28. Лазаренко Н. І. Удосконалення змісту вищої освіти в умовах її модернізації. Edukacja zawodowa i ustawiczna: polsko-ukrainski rocznik naukowy.

Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 2017. № 2. S. 371–383.

29. Гуревич Р. С., Лазаренко Н. І., Бойчук В. М. Інформатизація освіти: деякі здобутки та негативні наслідки. Nauka, edukacja, wychowanie i praca : Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi doktorowi habilitowanemu Franciszkowi Szloskowi. Warszawa-Siedlce, 2018. С.135–148.

30. Лазаренко Н. И. Формирование лекторского мастерства преподавателя в условиях вхождения в европейское образовательное пространство [Publicasia bola vydana elektronicky v Digitalnej kniznici UK RU]: zbornik prispevkov z medzinarodnej Presovevedeckej konferencie konanej dria 18. Maja 2018 na Katadre andragogaky, Fakulta humanitnych a prirodych vied Presovskej university v Presove. P. 150-161. URL: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Lukacova3/subor/Lazarenko.pdf>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

31. Management of athletic form in athletes practicing game sports over the course of training macrocycle / V. Kostiukevych, N. Lazarenko, N. Shchepotina, I. Kulchytska, N. Svirshchuk, O. Shynkaruk, T. Vozniuk, A. Kolomiets, V. Voronova, M. Konnova, I. Asauliuk, O. Bekas, V. Romanenko, S. Hudyma. Journal of Physical Education and Sport, 2019, Vol. 19, Issue 1. P. 28–34. URL: <https://efsupit.ro/images/stories/ianuarie2019/Art%205.pdf>. (Індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus).

32. Лазаренко Н. І. Комунікативна культура педагога. Наукові записки. Серія : Початкове навчання : зб. матер. наук.-практ. конф. викладачів і студентів. Вінниця : ВДПУ, 2010. Т. 8. С. 10–14.

33. Лазаренко Н. І. Інформатизація освітнього середовища педагогічного університету. Формування загальнопедагогічної компетентності майбутніх учителів : колективна монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. С. 168–183.

34. Лазаренко Н. И. Особенности развития форм организации учебного процесса по изучению украинского языка: исторический аспект. Дошкольное образование : опыт, проблемы, перспективы : сб. матер. VII Междунар. науч.-практ. семинара. Барановичи : БарГУ, 2016. С. 106–108.

35. Лазаренко Н. І. Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців в умовах сучасних трансформаційних змін. International Scientific Conference «Curent issues and problems of social sciences : Actual question and problems of development of social sciences» : Kielce : Holy Cross University, 2016. P. 172–175.

36. Lazarenko Nataliia, Kaplinski Vasyl. Higher Education in Ukraine : ensuring the quality of education. International Scientific Conference «Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences». Kielce : Holy Cross University, 2016. С. 98–101.

37. Каплінський В. В., Лазаренко Н. І. Орієнтація вищого навчального закладу на забезпечення якості освіти. Психологія і педагогіка на сучасному

етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: зб. наук. робіт. Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 111–113.

38. Моніторинг наукової діяльності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, 2015 : інформаційно-аналітичний збірник / С. В. Подолянчук, Н. І. Лазаренко, І. Є. Руснак та ін. Вінниця : ФОП Легкун В. М., 2016. 111 с.

39. Моніторинг наукової діяльності у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. 2016 : інформаційно-аналітичний збірник / С. В. Подолянчук, Н. І. Лазаренко, Є. В. Громов та ін. Вінниця : ФОП Легкун В. М., 2017. 111 с.

40. Давидюк М., Лазаренко Н. Вимоги до загальнопедагогічної підготовки сучасного вчителя в європейських країнах. Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 51–71.

41. Лазаренко Н. І. Зміст, структура і основні напрями діяльності наукової лабораторії педагогічної майстерності викладача вищої школи. Професійна компетентність педагога в умовах оновлення змісту освіти та вимог ринку праці : зб. матер. III регіональної наук.-практ. конф. Вінниця : ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2017. С. 24–26.

42. Лазаренко Н. И. Модернизация подготовки будущих специалистов дошкольного и начального образования в соответствии с потребностями инклюзивного общества. Дошкольное образование : опыт, проблемы, перспективы : сб. матер. VIII Международного научно-практического семинара. Барановичи : БарГУ, 2017. С. 255–256.

43. Лазаренко Н. И. Анализ методологических подходов к процессу формирования профессиональной компетентности будущих учителей начальной школы. Подготовка учителя начальных классов : проблемы и перспективы : матер. IV Междунар. науч.-практ. конф. Белорус. гос. пед. ун-т им. М. Танка. Минск : БГПУ, 2017. С. 81–83.

44. Лазаренко Н. И. Проектная технология в обучении: от веб-квеста до блог квеста. Педагогические инновации – 2017 : материалы международной научно-практической интернет-конференции, Витебск, 17 мая 2017 г. / Витеб. гос. ун-т; редкол. : Н. А. Ракова (отв. ред.). Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2017. С. 88–90.

45. Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Глобалізація та інформатизація як паралельні процеси в сучасному суспільстві: збірник матеріалів «круглого столу» «Інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, комунікації в освітньо-науковій та інноваційній сферах: філософсько-правові і прикладні аспекти». Київ-Вінниця, 2017. С. 21–26.

46. Лазаренко Н. І., Білоус В. С. Впровадження інноваційно-комунікаційних сервісів у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: збірник матеріалів «круглого столу» «Інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, комунікації в

освітньо-науковій та інноваційній сферах: філософсько-правові і прикладні аспекти». Київ-Вінниця, 2017. С. 49–60.

47. Лазаренко Наталія, Хіля Анна, Коломієць Алла. Формування в дітей з функціональними обмеженнями індивідуальної системи знань сенсожиттєвого характеру засобами арт-терапії. Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. К. : ТОВ «Наша друкарня», 2017. Вип. 13. С.131–143.

48. Лазаренко Н. І., Уманець В. О. Соціальні сервіси в освітньому процесі ВНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: зб. тез за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 9-10 листопада, 2017). Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. № 1. С. 11–16.

49. Коломієць А. М., Громов Є. В., Лазаренко Н. І., Жовнич О. В. Порівняльний аналіз проблем вивчення іноземних мов у Польщі та Чехії (за даними видань, що індексуються наукометричною базою Scopus). SCIENCE AND LIFE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 30 November 2017 [Electronic resource] / Electron. txt. d. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek. P. 62–71.

50. Лазаренко Н. І. Створення й організація діяльності проблемних дослідницьких лабораторій : методичні рекомендації. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2018. 81 с.

51. Лазаренко Н. І. Конкурентоспроможність викладачів вищої школи як вимога євроінтеграції сучасної системи освіти. Неперервна освіта в соціокультурних вимірах : колективна монографія. Київ : Вид. дім «Гельветика», 2018. С. 114–127.

52. Лазаренко Н. І. Особистість учителя в умовах полікультурної взаємодії народів європейського простору. Університет-Школа: співпраця в умовах євроінтеграції : монографія. Вінниця : «Твори», 2019. С. 8–27.

53. Паламарчук О., Лазаренко Н., Коломієць Д. Ресурсне забезпечення розвитку лідерських якостей у процесі особистісно-професійного становлення майбутнього вчителя. Лідер. Еліта. Суспільство : щоквартальний науково-практичний журнал. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. № 1. С. 77–90.

54. Лазаренко Н. І. Концепції розбудови педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу на засадах нової філософії освіти. Освіта для миру = Educasja dla rokoju : зб. наук. пр. К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Т.2. С. 50–61.

Наукові праці, що додатково відображають результати дисертації

55. Категорії педагогічної творчості. Короткий термінологічний словник, цитатник і покажчик літератури / уклад.: Н. І. Лазаренко, А. М. Коломієць, Н.Л. Клочко, Л. І. Линник. Вінниця : Діло, 2005. 60 с.

56. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія

(мовознавство) : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 23. С. 36–42.

57. Лазаренко Н. І. Подвижницька освітня й наукова діяльність Ольги Миколаївни Куцевол. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 23. С. 299–303.

58. Білоус В. С., Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Інтеграція університетської науки у світовий інформаційний простір. Вісник Книжкової палати України : наук.-практ. журнал. Київ : Держ. наук. установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова», 2017. № 6 (251). С. 19–23.

АНОТАЦІЇ

Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». – Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, Національна академія педагогічних наук України, Київ, 2020.

У дисертації виявлено і теоретично обґрунтовано тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції, які систематизовано за трьома напрямками: макрорівень (система педагогічної освіти), мезорівень (педагогічні університети) та мікрорівень (суб'єкти освітнього процесу). Розроблено стратегію розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції до європейського освітнього та наукового простору на основі визначених методологічних підходів і принципів, розглянутих на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та практико-методичному рівнях, а також концептуальну модель розвитку педагогічного університету в умовах євроінтеграції та шляхи її реалізації на методологічному, змістовому, методичному та управлінському рівнях.

Теоретично обґрунтовано, розроблено і впроваджено систему вдосконалення професійної підготовки вчителя в педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції (поглиблення міжнародної співпраці університету, спрямованої на забезпечення європейського вектору розвитку педагогічної освіти та академічної мобільності; модернізація освітнього процесу в умовах оптимізації інформаційного середовища педагогічного університету; розвиток Soft Skills майбутніх учителів в умовах модернізації вищої педагогічної освіти; підготовка педагогів до створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами; розширення представництва університетської спільноти у глобальному просторі наукових комунікацій).

Запропоновано напрями інтернаціоналізації освітньої діяльності педагогічного університету в умовах євроінтеграції. Розроблено діагностичний інструментарій розвитку педагогічного університету в умовах інтеграції до

європейського освітнього простору, індивідуального рейтингування та рейтингування структурних підрозділів університету; основні напрями діяльності лабораторії педагогічної майстерності викладача вищої школи і методичні рекомендації щодо створення й організації роботи наукових лабораторій.

Ключові слова: тенденції, професійна підготовка, вчитель, педагогічний університет, стратегія розвитку, глобалізація, євроінтеграція, інтернаціоналізація.

Лазаренко Н. И. Тенденции профессиональной подготовки учителей в педагогических университетах Украины в условиях евроинтеграции. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования». – Институт педагогического образования и образования взрослых имени Ивана Зязюна, Национальная академия педагогических наук Украины, Киев, 2020.

В диссертации выявлены и теоретически обоснованы тенденции профессиональной подготовки учителей в педагогических университетах Украины в условиях евроинтеграции, которые систематизированы по трем направлениям: макроуровень (система педагогического образования), мезоуровень (педагогические университеты) и микроуровень (субъекты образовательного процесса). Разработана стратегия развития педагогического университета в условиях евроинтеграции в европейское образовательное и научное пространство на основе методологических подходов и принципов, рассмотренных на философском, общенаучном, конкретно-научном и практико-методическом уровнях, а также концептуальную модель развития педагогического университета в условиях евроинтеграции и пути ее реализации на методологическом, содержательном, методическом и управленческом уровнях.

Теоретически обоснована, разработана и внедрена система совершенствования профессиональной подготовки учителя в педагогических университетах Украины в условиях евроинтеграции (углубление международного сотрудничества университета на основе обеспечения европейского вектора развития педагогического образования и академической мобильности; модернизация образовательного процесса в условиях оптимизации информационной среды педагогического университета, развитие Soft Skills будущих учителей в условиях модернизации высшего педагогического образования; подготовка педагогов к созданию инклюзивной образовательной среды для детей с особыми образовательными потребностями, расширение представительства университетского сообщества в глобальном пространстве научных коммуникаций).

Предложены направления интернационализации образовательной деятельности педагогического университета в условиях евроинтеграции.

Разработаны диагностический инструментарий развития педагогического университета в условиях интеграции в европейское образовательное пространство, индивидуального рейтингования и рейтингования структурных подразделений университета; основные направления деятельности лаборатории педагогического мастерства преподавателя высшей школы и методические рекомендации по созданию и работы научных лабораторий.

Ключевые слова: тенденции, профессиональная подготовка, учитель, педагогический университет, стратегия развития, глобализация, евроинтеграция, интернационализация.

Lazarenko N. I. Trends in professional training at teacher's universities of Ukraine under conditions of European integration. – Manuscript copyright.

Dissertation for the degree of Doctor of Education in speciality 13.00.04 “Theories and principles of professional training”. – Institute for Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Science, Kyiv, 2020.

International practices of developing and reforming teacher training in higher education systems, as well as current developments in the field of teacher training and frameworks for developing teacher education in the EU countries are analysed based on new educational philosophy. Studying modern historical, social and cultural, methodological, technological and economic developments in the EU countries made it possible to define a number of trends in teacher education, such as: the transformation of modern education into a complex, multifaceted and integral task-oriented system with its own functioning mechanisms and laws of development that are subject to integration processes under changeable social conditions; worldwide unification of systems, frameworks and contents of teacher training (with the conservation of traditions of different countries); decentralisation of higher education systems; versatility of scope of activities of educational systems; creating the integral system of education based on fundamental sciences, humanities and science components; individualisation of the learning process; diversification of psychological and educational training; strengthening of the role of teaching practicum; practice-oriented teacher training; gradual enhancing of the academic status of teacher training; commercialisation of higher education as a result of globalisation.

Basic trends and directions of teacher training in the EU countries are analysed in the dissertation. The defined trends have been put into practice in the activities of teachers universities at various levels, such as: the macro level (the system of teacher training) – globalisation, internationalising of teacher training, humanisation, international student mobility, dissimilation of the English language, implementation of the alternative sources of financing, increasing the accessibility of higher education, the increase of market orientation of education, public finance distribution, life-long learning actualisation, shortage of teachers due to the ageing of the workforce; the maso level (pedagogical universities) – autonomy expansion of teachers universities, the increase of competition among institutes of higher education, developing internal quality assurance systems of higher education, further

implementation of informational technology in the training process, advances of online learning, changes in university personnel policies, expansion of education for all, carrying out profound cooperation of universities, implementing dual degrees; at the micro level – joint home and international educational programmes, the development of soft skills of teachers to be, rating of the academic staff, student and teacher mobility, introducing individual training programmes, creating the inclusive educational environment, representation of university communities in the global framework of scientific communication.

Teacher qualifications in a time of European integration are specified in the dissertation. It is claimed that a contemporary teacher must be knowledgeable and proficient, have sufficient language skills, understand their European identity, find their ways under conditions of multiculturalism, be mobile and meet standard efficiency levels.

It is highlighted that professional practice of teachers must be based on universal human values, seeking for and finding new perspectives of teaching. International practises, particularly, those of European countries, can lay the basis of such transformation. The latter is a subject of studies by a number of Ukrainian scientists.

The concept and strategy of professional training of teachers to be under conditions of European integration are worked out. They are specified by defined methodological philosophical, general scientific, specific scientific and practice-oriented approaches and principles. Set forth is a conceptual model of the development of a teachers training university under conditions of European educational and scientific integration as well as the ways of its implementation at methodological, organisational, content-related and managerial levels. Promising approaches of internationalisation of activities of a teacher training university under conditions of European integration are proposed.

The system of improving teacher training at teachers universities of Ukraine under conditions of European integration has been developed and implemented. The implementation of the above system calls for reviewing guidelines of higher education organisation and management by means of more intensive international cooperation as a tool of the European development thrust of teacher education and academic mobility; the improvement of the academic process due to advances in the information space of a teachers university; further development of soft skills of future teachers under conditions of teacher training modernisation; training future teachers for creating the inclusive educational environment for children with special needs; the expansion of the teaching profession in the global space of scientific communication.

Substantiated is the system of multidirectional tasks of developing the activities of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. The above tasks are stated in a business plan, which reflects major trends in teacher training in the European Union. It is claimed that a respective strategy must be based on three framework components: mission (organising the activities of a university based on the student-centred paradigm and advanced educational methodology, which comprises civilisation, culturological, personal, activity, dialogical, competency-

based, praxeological, integrative and information-based approaches); vision (creating a favourable environment for personal growth; ensuring high quality education that meets European standards; developing SMART-area within the university; developing the scientific potential of the university; entering the global scientific space; developing corporate culture and leadership as key components of efficient university management; enhancing student self-governance; creating facilities for inclusive, informal and non-formal education); and values (respect for the individual, honesty, trust, mutual aid, benevolence, tolerance, responsibility, awareness, social activism, initiative, creativity, academic honesty, openness, focus on innovation, transparency, continuous self-fulfilment).

Worked out are diagnostic tools for developing a teachers university under condition of integration into the European educational system as well as measures for individual rankings and performance appraisal of university departments. Defined are the structure and main areas of activities of the laboratory of pedagogical excellence. Elaborated are guidelines as for the creation and management of research laboratories.

Key words: trends, training, teacher, teacher's university, development strategy, globalisation, European integration, internationalisation.

Підписано до друку 20.02.2020 р.
Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Гарнітура Times New Roman

Умов. друк. арк. 1,9.
Зам. No 205 Наклад 120 прим.

Видрукувано з оригінал-макету замовника.
Видавець та виготовлювач ТОВ «Друк»
м. Вінниця, вул. 600-річчя, 25
тел.: (0432) 46-51-17
E-mail: ua.druk2015@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК No 1077 від 25.04.2007 р.